

Mitjana va decaure'n l'ús, reemplaçat per *calcigar*, *trepitjar* i en alguna acc. *tregar*, i ha quedat només en alguns parlars extrem-occidentals, i en certes formes alterades; a part de deixar alguns importants derivats. A diferència del cast. i port. *pisar* que restaren com a mots bàsics de la llengua, en els altres idiomes germans quedà limitat a alguna àrea semàntica o dialectal peculiar: fr. *piser* 'piconar', oc. *pizar* 'esclafar, picolar, engrunar'; també romanès, rètic i alguns parlars del Migdia d'Itàlia. PINSARE, i la seva variant de pronúncia vulgar PISARE, es troben en lloc del clàssic *pin-sere* en alguns autors arcaics i tardans.

En català ha quedat *pisar-se* 'espeuetar-se' localment en el Nordest o aplicat a una mena d'«enquadernació», DAg. El transitiu *pisar* es mantingué una mica més, en parlars occidentals, en el sentit de trepitjar el raïm: «DEL CELLER O BODEGA. *Pisar* los raïms ---; lo most que hix ans de *pisar* los rahims: prótopum», OPou (*ThPu.*, 20, 21). Notem bé que no és pas un terme invasor ni cap castellanisme local, sinó supervivència de l'ús del ll. vg.: en efecte es pronunciava amb -s- sonora, i de fet així se sent encara no sols en zones valencianes de parlar no apitxat, sinó fins al Baix Segre: *pizá* 'posar els peus a terra', 'trepitjar' a Massalcoreig, Aitona i la Granja d'Escarp (1935: en els dos primers amb nota explícita que és s sonora); *pizá* i *pizáe* 'trepitjar, -jada' Maella, però *kalsigá*, -áda, Calaceit (Casc. 1923).

Degué mantenir-se en ross.; però allà s'alterà, per influència de sinònims, convertint-se en *pilsar* amb s sorda i l'afegida: «un tinell *pilsandi* rassemos», «2 tenils de *pilsar* rahims», «duo tinardi de *pilsar*» en tres docs. des de 1348 a 1386, InvLC (s. v. *tinell*, *pilsar* i *tinart*); en uns comptes de Tuïr de l'a. 1463 consta que pagaren «4 sous» per «deux journées de vendangeuse», «item per *pilsar* los dits rahims --- dos sous» (Desplanque, *Arch. Thuir*, 50a). Crec que l'alteració es deu a contaminació del parònim, usat en parlars adjacents, oc. ant. *pilar* «pilar, broyer» (ll. PİLARE), i la sorda i tot plegat influït també per *premsar*, llatí PRESSARE (freqüentatiu de PREMERE 'prémer, pitjar').

Fins avui els poetes rossellonesos descriuen inspiradament la figura bàquica i terral del *pilsaire*, trepitjant el raïm i el most: «En el temps d'or del mancès i el muscat, / quan sobre el trull s'ageganta el *pilsaire*, / fes que el meu cant borbollegi, sagrat, / nascut de terra a la frescor de l'aire!», JSebPons (1923, *Canta-Perdiu*, p. 8), «El *pilsaire*, tot dret, com rector dins la trona, / enfangassa sos peus dintre 'ls raïms del trull», PBerga.

DERIV.: *Pisada*. *Pisat*. *Pis* 'el paviment o sòl (de terra afetgegada i sovint piconada, amb grava o sense)', 'cada un dels sostres successius i superposats en un edifici de més d'un pla o replà'; havent estat *pisar* un mot d'ús general i autòcton en el període inicial de la llengua, no veig raons suficients per creure que en català sigui pres del castellà i no postverbal de creació pròpia, com ho és de tota evidència *repisa*: el mot és percebut com ben genuí pertot, i pronunciat amb s sonora (*piset*, pron. *pizét*, pl. *pizus*, -zos): en un terme

tan especial, pertanyent als medis més pedestres de la vida, i en cosa poc descabdellada en el tipus antic d'edificació, no ens resulta xocant no tenir-ne documentació antiga, més que més essent d'ús comú a tots els dialectes de la llengua, i comú als nostres més grans mentors literaris (TAguiló, Ruyra, EmVilanova etc.).¹

«*Pis*: en les cases y altres edificis, *alto*, contignatio; el paviment o terreno que 's trepitja, v. g. una sala, un passetj té bon o mal *pis*, segons qu'és pla o aspre» [Belv.; Lab. 1840]. «Li fa costat, soterriana y fosca, / l'església de la Verge: és cega y tosca / --- / un campanar --- / d'alçada gegantina, / les dues valls y el comellar domina / y encara puja amunt, *pis* sobre *pis*: / És un cloquer, y un torreo de guerra ---», *Canigó* XI, 8c.

I ja en el Baró de Maldà, fi del S. XVIII: «Los claustros de dins lo monastir / són de primer y segon *pis*, espayosos, clars y últimament fet un parterra de flors y herbes», «en lo últim *pis* del convent és la plaça del noviciat, ab alguns celletes en son corredor» (*Excursions*, 37, 28). Maldà usa també una forma *piso*, però no oblidem que ell acostumava esmaltar d'alguns castellanismes poc corrents el seu estil, sentint-ho semblar com una afectació d'elegància (no sé si és casual que els dos casos siguin quasi en l'acc. 'paviment' més 'replà'): «la casa de aquella congregació és gran, extenent-se més en tot lo que mira a tramontana, ab finestres y habitacions a dos y tres *pisos*, sent al igual del *piso* del carrer les rexes que comunican la llum al refetó», «rèbrer-nos en son estrado al *piso* de l'entrada» (*Excurs.*, 23; *Coll. B. V.*, 160). A Crevillent vaig sentir: «sostres d'una casa vol dir el *pizo*, trossos de parets ---» (1963), però som en un entrant extrem de la nostra llengua, i endinsat i tot en zona de llenguatge murcià; *entrepis*.

Pisó [c. 1800, Sanelo]: «*pisó*: pisón de apisonar», 115bis, r^o; «picó aprimat per la part inferior ab què s'apreta la terra de què's fan les tàpies», Lab. 1840; «*pisons*: peces de fusta en els telers dels galons de seda», Lab. 1888. *Pisonar*; *empisonat*. *Repisa*: «per pintar les *repises* del simbori ---», Bna. 1422 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 221), «al plantar, damunt de les dites *repises*, los dits Sants», Val., 1694 (*An. del C. de Cult. Val.* VIII, 217); fins a Monòver: «en la *repisa* de la campana de la xemeneia (chumenera) hi havia primer una olleta i ara n'hi ha tota una renglera» (*Canyissaes*, p. 105), si bé es deu haver antiquat en el valencià central (car l'inclou SGuarner, gloss.). *Empisar*.

CPT.: *A pisterra*.

Ptisana [Lacav.] i generalment *tisana* [Belv.], pres del gr. *πιτσάνη* 'beguda d'ordi magolat o esclafat', derivat de *πιτσω* 'magolar, macar', germà del ll. *pin-sere*.

¹ Fins al capdamunt dels Pirineus berguedans «els *pizuz* nqús» vora les mines de Malanyeu (1964) i fins a Mallorca (AMAlcorca, *Contarelles*). Es sabut que els mestres d'obres catalans ensenyaren en el S. XIX el seu art de grans edificacions a Madrid i